

ประวัติคุณหญิงผาด อาหารบริรักษ์ ชูโต

คุณแม่ถือกำเนิดในสกุล งามโกมุท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๖ หรือ ๘๗ ปีมาแล้ว คุณตาเป็นบุตรพระยารามณรงค์สงคราม (บัว) ผู้สำเร็จราชการเมืองกำแพงเพชร และมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอภัยเสนา ข้าราชการในพระราชสำนัก สังกัดกรมพระตำรวจหลวงในรัชกาลที่ ๕ หรือเทียบกันในเวลานี้ก็คือ นายทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และเป็นราชองครักษ์ประจำ ตำแหน่งในกรมพระตำรวจหลวงนี้ ในสมัยนั้นผู้ที่เข้ารับตำแหน่งได้จะต้องเป็นบุตรหลานข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นอกจากจะได้เป็นผู้รับใช้ อย่างมหาดเล็กและเป็นทหารรักษาพระองค์อย่างใกล้ชิดในพระมหากษัตริย์แล้ว ยังมีโอกาสมีรายได้ เป็นอย่างดี กล่าวคือ ได้รับช่วงให้เป็นผู้จัดการเก็บภาษีรายได้ของรัฐบาลบางอย่าง เช่น ค่าเสนา และ ค่าอากร ในบางแห่งบางตำบล โดยอัตรากำหนดให้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวได้ แต่ต้องระวังมิให้หักเขาไว้เกิน อัตรา ถ้าบังเอิญจะเกินไปบ้าง และมีผู้กราบบังคมทูลแล้ว ถ้าองค์พระมหากษัตริย์ไม่ทรงกริ้วก็ดีไป หากถูกกริ้วขึ้นเมื่อใด ก็อาจได้รับโทษถึงถอดออกจากบรรดาศักดิ์ แล้วต้องถูกจองจำก็ได้ หรือถ้าตายลง และมีการตรวจสอบบัญชีขึ้น ถ้าปรากฏว่าเป็น “หนี้หลวง” คือยังมีเงินค้างชำระแก่ทางราชการอยู่ ก็นับเป็นเคราะห์กรรมของทายาท ทรัพย์สินสมบัติอาจจะถูกยึด แล้วในที่สุดถึงกับทายาทไม่มีที่อยู่อาศัย ก็ได้ แต่ส่วนทางคุณตานั้นปลอดภัย เพราะภายหลังเมื่อวายชนม์แล้ว ลูกหลานของท่านก็คงยังมีที่ดิน มี บ้านช่องได้อาศัยอยู่จนทุกวันนี้

ในสมัยนั้น ข้าราชการในพระราชสำนัก ตลอดไปจนข้าราชการในกรุง คือ ผู้ที่รับราชการประจำ อยู่ในกรุงเทพฯ มีความสุข ทั้งทางบ้านและทางสังคม ปล่อยตัวไปในสังคมตลอดเวลา ก็หาในร่มที่ผู้ชาย ในสังคมนิยมเวลานั้น มิใช่ บริดช หรือ โปเกออร์ ดังในเวลานี้ หากเป็นการพนันถึงไป จึงจะนับว่าสูงสุด คุณตาก็เล่นไปอย่างผู้อื่น ในบ่อนตามบ้านผู้ดีในวงสังคมชั้นสูง เวลาไปเล่น ก็ต้องมีภรรยาหรือคนใช้ แยกถุงเงินตามไปด้วยเพราะยังไม่ใช้ธนบัตร เงินถุงหนึ่งๆ มีจำนวน ๑๐ ชั่ง หรือ ๘๐๐ บาทและมีน้ำหนัก ถึง ๑๕ กิโลกรัม เงินหมดลงเมื่อใด ก็ให้ภรรยากลับไปบ้าน แยกเอาเงินไปเล่นอีกดังนี้ เงิน ๑๐ ชั่ง ในเวลานั้นมีค่าเท่าใด ก็พอจะประมาณได้ เมื่อคุณตาหยิบฉวยเงินจากบ้านเป็นถุงๆ ไปเสียไปได้ ก็นับว่าเป็นผู้มีอันจะกินมีใช้น้อย ภายหลังเมื่อท่านตายไปแล้ว ก็ยังคงทิ้งทรัพย์สินสมบัติและที่ดินให้ลูกหลานครอบครอง มาได้จนทุกวันนี้ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

คุณยายเกิดในสกุลชาวสวน มีรกรากอยู่ในคลองบางกอกใหญ่ฝั่งเหนือ คือที่ปากคลองซอย หน้าตลาดพลู เรียกว่า คลองอัมพวาน้อย บ้านนี้อยู่กันมาตั้งแต่ภายหลังสงครามพม่า ในสมัยซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสร้างพระนครขึ้นที่กรุงธนบุรี คุณยายอยู่ในสกุล สารตราภัย น้องของท่านมี บรรดาศักดิ์เป็นพระยาอภัยพิพิธ (สุน์ สารตราภัย) ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ คนที่ ๒ ต่อ จากพระยาราชาบุประพันธ์ (สุดใจ บุณนาค) ในวาระสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์ วัชรประการ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดี

ชาวสวนเป็นบุคคลที่ไม่มีรายจ่าย มีแต่รายได้ คุณชวดก็เช่นนั้น ในคั้นปลายชีวิตของคุณชวด ปรากฏว่า นอกจากมีที่ดินในตลาดพลูแล้วยังมีส่วนกุเรียนอยู่ในคลองอัมพวาน้อยตั้ง ๑๐ ไร่ และใน คลองบางน้ำชันซึ่งเป็นคลองซอยจากคลองบางกอกใหญ่ฝั่งใต้ตรงกันข้ามกับคลองอัมพวาน้อย คุณ ชวดก็มีสวนหมากสวนพลู ๑๕ ถึง ๑๖ ไร่ โดยที่สวนอุดมด้วยอุปกรณ์และวัตถุดีในการประดิษฐ์ขนม

ของกิน คุณชวดจึงมีการทำขนมเป็นกิจธุระประจำ ถึงกับมีพ่อค้าแม่ค้าทั้งทางบกและทางน้ำมารับขนมไปขาย วันหนึ่งๆ เป็นจำนวนสิบๆ ราย ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนไม่น้อย

ในสมัยเมื่อยังไม่มีสถานการศึกษาสำหรับสตรี การอบรมและการศึกษาของกุลสตรี มีอยู่แต่ภายในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น สกุลใดมีเชื้อสายเป็นพระญาติวงศ์เจ้านาย หรือเกี่ยวข้องเป็นญาติวงศ์กับท้าวนางข้างในแล้ว ก็มีโอกาสได้ส่งบุตรและหลานหญิง “เข้าวัง” เพราะนอกจากจะได้รับความรู้อันสมควรแก่สตรีชั้นสูงแล้ว ถ้าประจวบเหมาะ อาจจะได้เป็นเจ้าจอมในพระมหากษัตริย์ หรือเป็นหม่อมห้ามของเจ้านายชั้นสูงได้ อันคงเป็นที่พึงพอใจของบิดามารดารวมทั้งตัวสตรีผู้ได้รับความอบรมในเวลานั้นด้วย ในส่วนคุณแม่ก็เช่นเดียวกัน พออายุสมควร ก็ถูกส่ง “เข้าวัง” ไปอยู่ในความคุ้มครองของท่านท้าววรจันทร์ (เจ้าจอมมารดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา) ท่านเป็นญาติอันสนิทของคุณยาย ด้วยความเมตตากรุณาของท่านแต่ครั้งนั้น คุณแม่จึงระลึกถึงพระคุณของท่านเป็นประจำใจตลอดมา

คุณแม่เข้าไปอยู่ในวังหลายปี จนรุ่นสาวก็พอคุณชวดล้มป่วยลงคุณแม่จึงออกจากในวังมาปฏิบัติและพยาบาลคุณยายของคุณแม่ในฐานะที่เป็นหลานที่ดีประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งในฐานะที่นับว่าเป็นหลานรักคนเดียวของคุณชวด คุณแม่ได้พยาบาลคุณชวด ป้อนข้าวป้อนน้ำ จนถึงวาระสุดท้ายของท่าน แล้วเลยรับหน้าที่ประกอบกิจธุระประจำเจริญรอยตามคุณชวดในเรื่องเก็บของสวน ขยาย เช่นหมากพลู และทำขนมขายเป็นต้น อาจเนื่องจากเหตุนี้คุณแม่จึงได้รับมรดกจากคุณชวดเป็นส่วนมาก คือท่านได้รับสวนหมากสวนพลูหลายชนิด อันเป็นเบื้องต้นที่ทำให้คุณแม่มีชื่อเป็นแม่ค้ามาก คนสำคัญคนหนึ่งต่อมาแทบตลอดอายุของท่าน

คุณพ่อไม่มีฐานะอย่างคุณแม่ แต่มีกำเนิดในสกุลผู้ดีเก่า และมีความรู้ความสามารถ อันนับว่าดีเยี่ยมในเวลานั้น จึงได้รับราชการในตำแหน่งปลัดกระทรวงตั้งแต่ยังไม่มีบรรดาศักดิ์ และอายุก็ยังไม่มาก ปลัดกระทรวงในสมัยก่อน จำต้องได้รับพระราชทานสัญญาบัตร ถึงขั้นพระยา เมื่อยังไม่มีบรรดาศักดิ์ คุณพ่อจึงเขียนนามในหนังสือราชการว่า นายผึ่ง ปลัดทูลฉลอง คุณพ่อเขียนนามนี้ยังไม่ซ้ำ ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาประชาชีพบริบาล ผู้ริเริ่มจัดการออกโฉนดที่ดิน และเป็นผู้กำเนิดกรมที่ดินเป็นประโยชน์ในราชการจนทุกวันนี้ เมื่อทางฝ่ายคุณแม่มีความสามารถในการสะสมทรัพย์ ทางฝ่ายคุณพ่อมีความสามารถในราชการ และคงเพื่อให้ฐานะสมดุลงัย คุณพ่อจึงได้เลือกทำการสมรสกับคุณแม่

ภายหลังสมรสแล้ว คุณแม่ได้ย้ายจากบ้านเดิมมาอยู่ใกล้พระนคร คงเป็นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติราชการของคุณพ่อ ได้มาจอดแพอยู่ริมแม่น้ำฝั่งใต้ ตรงหน้าบ้านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (กรมวังวัดที่ดินทุกวันนี้) ณ ที่นี้คุณแม่ได้ขยายการค้าอย่างอื่นๆ เพิ่มเติมจากการขายหมากและการทำขนม อันได้ปฏิบัติสืบจากคุณชวดนั้น

สมัยเมื่อรัฐบาลยังมีได้จัดมีธีเก็บภาษีอย่างใหม่ ในเฉพาะด้านภาษีขาเข้าและขาออกได้ตั้งกรมศุลกากรขึ้น การเก็บภาษีขาเข้านั้น หาได้เก็บชกตามราคาของไม่ หากรับเอาสิ่งของไว้ อัตราภาษีนั้นตามสัญญาต่างประเทศบังคับให้เก็บได้เพียงร้อยละ ๓ ของราคาของ และเพื่อสะดวกในการประเมินได้เก็บเป็นสิ่งที่ของแทน ดังที่เรียกว่า “ภาษีร้อยละสาม” เช่น น้ำมันก๊าด ๑๐๐ ปี๊บ รัฐบาลก็เก็บไว้เสีย ๓ ปี๊บ แล้วมีการขายเลหลังน้ำมัน ๓ ปี๊บนั้น คุณแม่เล่าว่าได้มีโอกาสติดต่อกับกรมศุลกากร และได้รับเลหลังของหลายสิ่งหลายอย่างได้โดยเงินเชื่อ เมื่อนำของไปขายพอมีกำไรบ้าง แล้วก็นำเงิน

ไปชำระค่าสิ่งของที่ค้าง และรับเลหลังมาใหม่ตามลำดับ คุณแม่ว่าที่เหนื่อยยากบากบั่นเข้าไปทำการค้า
ครั้งนั้น ก็เพราะมีความประสงค์จะซื้อบ้านใหม่ที่อยู่ไม่ไกลจากพระนครนัก เพื่อให้มีหลักแหล่งที่มั่นคง
ประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งเพื่อความปลอดภัยของลูกชายคนเดียวของคุณแม่และลูกหญิงคน
หัวปี ซึ่งตกน้ำในขณะที่ยังเยาว์วัยบ่อยครั้ง เพราะว่ายน้ำไม่เป็น บุตรชายนั้นตกน้ำและมีผู้ช่วยไว้ได้
รวมทั้งคุณแม่ก็เคยกระโดดลงน้ำ ดำน้ำและงมขึ้นมาได้เองเป็นครั้งที่ ๑๑ การค้าขายติดต่อกับกรม
ศุลกากรได้ยุติ เพราะคุณแม่มีเงินพอซื้อที่ดินและสร้างบ้านเรือนซึ่งได้อยู่มาตลอดจนชีวิตคั้นสุดท้าย

ในด้านสังคม นับว่าคุณแม่เป็นผู้สำเร็จอย่างดียิ่ง ทั้งนี้เพราะได้รับการอบรมมาจากใน
พระบรมมหาราชวัง ท่านได้รับการศึกษาที่ดีอย่างไม่น่าเชื่อ สำหรับคนชั้นคุณแม่ในสมัย ๖๐-๗๐ ปี
มาแล้ว คุณแม่เขียนหนังสือได้ดี และมีความรู้ทางแต่งโคลงฉันทกาพย์กลอนได้พอสมควร ได้เคยเห็น
เขียนไว้ในกระดาษหลายครั้ง แต่ไม่ได้เก็บต้นฉบับไว้ แต่พอจะมีพยานได้ดังปรากฏเมื่อครั้งพระราชวร
วงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ เสด็จจอพยพลี้ภัยสงครามเข้าไปอยู่ในที่ร่วมกับคุณแม่ ได้ทรงวิสาสะ
และทรงนับถือคุณแม่เป็นพระญาติ ดังรับสั่งเรียกว่า น้า เพราะคุณแม่เป็นน้าสะใภ้ของท่าน เมื่อทรงคุย
กับคุณแม่ในด้าน “กระวี” ได้ทรงถามเป็นคำกลอน ใจความว่า น้ามีอายุร่วม ๘๐ ปีแล้วแต่ก็ดูยังแข็งแรง
ดี ส่วนความทรงจำนั้นยังคงดีอยู่หรือ คุณแม่ก็ได้ทูลตอบเป็นคำกลอนไปทันทีว่า

ประทานโทษโปรดอภัยอย่าได้ถือ

หม่อมฉันหรือปุนชราถ้าหลงใหล

จะพูดก็ผิดคิดก็พลาดอนาใจ

ขอพระองค์จงอภัยข้าบาทเทอญ.

นอกจากนี้ยังปรากฏว่า เมื่อมีงานใหญ่ฉลองพระนครกรุงเทพฯ ซึ่งได้ตั้งมาครบ ๑๐๐ ปีนั้น ได้มี
งานรื่นเริงทุกประเภทที่เป็นที่นิยมกันในเวลานั้นรวมทั้งการเล่นสักระวา ระหว่างเจ้านายและผู้มี
บรรดาศักดิ์ทั้งบุรุษและสตรี คุณแม่ก็ได้ร่วมวงเป็น “โขนรำมะนา” ของวงสักระवादด้วย ผู้ที่จะร่วมวง
สักระวาได้ต้องเป็นผู้แต่งกลอนสด เป็น

ในการติดต่อและใกล้ชิดกับเจ้านายในพระบรมราชวงศ์ นับว่าคุณแม่กว้างขวางมาก พอจะ
นำมากล่าวได้ เช่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ สมเด็จพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงตั้งสภาอนุโลมแดง อัน
เป็นสภามหากรรมการกุศล อย่างเดียวกับสภาภาษาชาต ณ บัดนี้ขึ้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ชักชวน
สตรีชาวสยามให้เข้าเป็นสมาชิก คุณแม่ก็ได้เข้าเป็นสมาชิกชุดแรก และเป็นรายหนึ่งที่ได้รับงานปรุงยา
ตามตำรับไทย คือ ยาที่ทำจากสมุนไพร ยาเขียว ยาประสะพิมเสน ฯลฯ ปั้นเป็นเมล็ดห่อกระดาษบรรจุ
หีบ สำหรับส่งไปใช้ในหน่วยทหารแนวหน้า และที่รักษาการณ์ชายแดน ในขณะที่ไทยกับฝรั่งเศสเกิดมี
การบาดหมางกันใน พ.ศ. ๒๔๓๖ แล้วต่อมาก็ได้สมทบเข้าเป็นสมาชิกแห่งสภาภาษาชาตไทย คุณแม่ได้ทำ
ประโยชน์ให้สภาภาษาชาตพอสมควรแก่ฐานะ ดังสภาภาษาชาตได้ต้อนรับคุณแม่ไว้ในตำแหน่งสมาชิก
กิตติมศักดิ์ของสภา

ในงานที่เรียกว่างานฉลองสมโภช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ คือ งานสมโภช
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเสด็จพระราชดำเนินกลับจากประพาสประเทศยุโรป ใน
พ.ศ. ๒๔๕๐ และสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ (คือ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบ
รมราชินี พระพันปีหลวงแห่งรัชกาลที่ ๖) ซึ่งทรงสำเร็จราชการแทนพระองค์รักษาพระนครในขณะที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสยุโรปนั้น มีงานรวมราว ๑๕ วัน ในฐานะเป็นสตรี
มีบรรดาศักดิ์ คุณแม่ก็ได้รับเชิญให้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทหลายครั้ง ในงานสโมสรสันตบาตของ

กระทรวงทบวงกรม และสมาคมต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้นเพื่อรับเสด็จ เนื่องในงานนี้สตรีบรรดาศักดิ์ได้ออกร้านในท้องสนามหลวงขายเครื่องอุปโภคบริโภค ซึ่งผู้รับเชิญมาซื้อได้โดยไม่ต้องเสียสตางค์ คุณแม่ออกร้านขายน้ำชาเวลาบ่าย ได้ใช้ขนมไทยต่างๆ แทนขนมเค้ก หรือขนมปังของฝรั่ง ขนมเหล่านี้ ก็เป็นฝีมือคุณแม่ทำทุกอย่างมิได้ซื้อหามา การลงทุนก็ย่อมจะน้อยอยู่เป็นธรรมดา คุณแม่เคยเล่าให้ฟังว่า เสื้อผ้าที่ต้องใช้ครั้งนั้นล้วนเป็นตุ่นและแพร และผ้ายกกึ่งสั้น ค่าเสื้อถุงเท้า และรองเท้าที่ต้องใช้ ถ้าต้องซื้อ และต้องทำทุกอย่างแล้ว ก็คงไม่ต่ำกว่าสองสามพันบาท แต่คุณแม่ลงทุนไปไม่เกิน ๓๐๐ บาท คือ ค่าถุงเท้าแพร และรองเท้า ส่วนเสื้อผ้านั้น เสด็จพระองค์เจ้าหญิงภักทาวดีศรีราชริดา พระพี่นางของเสด็จในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ ซึ่งเป็นเจ้านายที่ทรงชำนาญและมีฝีมือพระหัตถ์การตัดเสื้อ และเย็บปักถักร้อยเป็นเยี่ยมในเวลานั้น ได้ทรงช่วยประดิษฐ์ให้ ในการออกร้านครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงทักทายปราศรัย และเมื่อได้ทรงทราบว่า ขนมต่างๆ นั้น เป็นฝีมือของคุณแม่ทำเอง ด้วยเหตุนี้จึงมีโอกาสรอกร้านฉลองพระเดชพระคุณได้ จากคำกราบบังคมทูลนี้ จึงได้ทรงตรัสชมเชยอยู่หลายพระองค์ ทั้งนี้นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่ง ในสมัยก่อนเวลานี้นั้นนิยมกันว่าเป็นมงคล อันประเสริฐแก่ผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชดำรัสปฏิสันถารด้วย

คุณแม่ได้รับมรดกสวนหมาก สวนพลูหลายชนิด ในคลองบางน้ำจืดจากคุณชวด เกือบหมากดิบสดปีละหลายสิบล้าน แม้จะได้พยายามขายไปเท่าที่จะทำได้ ก็ยังคงเหลืออยู่อีกหลายแสน จึงเป็นเหตุให้คุณแม่ต้องพยายามเปลี่ยนสภาพหมากดิบสดนี้ให้เป็นหมากดิบแห้ง อุตสาหกรรมในบ้าน “ทำหมาก” จึงได้กำเนิดขึ้น แล้วต่อมาตอนหลังคุณแม่จึงกลายเป็นแม่ค้าหมากที่มีโกดังหมากใหญ่ที่สุดในจังหวัดธนบุรี

การทำหมากของคุณแม่เป็นอุตสาหกรรมในบ้านอย่างแท้จริง ทุกคนต้องทำหมาก บุตรหญิงทุกคนต้องทำหมาก เพื่อให้พอใจคุณแม่ คุณพ่อต้องช่วย “ทำหมาก” เพื่อเป็นการประจบคุณแม่ ลูกชายต้องช่วย “ทำหมาก” คุณพ่อได้ให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง ที่จะทำให้หมากแห้งไปได้ในเวลาไม่มีแดดจะตาก ถึงกับได้ออกแบบเตาอย่างหมากขนาดเล็กอย่างง่ายจากเตาผิงขนมปังของ ฮันต์ เล แอน पालเมอร์ ซึ่งคุณพ่อเคยไปดูเมื่อยังเล่าเรียนอยู่ในประเทศอังกฤษ ราว พ.ศ. ๒๔๒๘ นั้น นอกจากนี้ที่ว่างและไม่จำเป็นต้องใช้ในบ้านก็กลายเป็นโกดังหมากของคุณแม่ไปเสียทั้งสิ้นดังจะเห็นได้ว่าเมื่อเลิกทำหมากแล้ว ปิ๊บน้ำมันก๊าดซึ่งใช้เป็นลังเก็บหมากและสังกะสีแผ่นลูกฟูกซึ่งใช้มุงหลังคาโกดังหมากคุณแม่ ได้จำหน่ายขายไปภายหลังสงครามเป็นเงินหลายหมื่นบาท

งานอุตสาหกรรมในบ้านของคุณแม่ และการเกณฑ์ลูกเต้าให้ใส่ใจในงานนี้ แท้จริงเป็นนโยบายการอบรมลูกซึ่งไม่มีงานอื่นทำ ให้มีงานทำเป็นประจำอย่างหนึ่ง คุณแม่เกลียดที่จะได้เห็นลูกเต้าหางานทำนอกบ้าน หรือเข้าสังคมตามธรรมดาตามบ้านเพื่อนฝูง หากกลับสนับสนุนให้เข้าสังคมบางแห่ง เช่น งานในพระบรมมหาราชวัง หรืองานตามวังเจ้านาย หรือบ้านคนใหญ่คนโต ความตั้งใจของคุณแม่ก็เป็นผล เป็นเหตุให้ลูกๆ เคยชินต่องาน ครั้นงานนั้นเป็นผลกลับนำมาซึ่งอุบัติเหตุก็เกิดความมานะตั้งใจในงาน งาน “ทำหมาก” จึงเป็นผลรุ่งเรืองตลอดมา

งานอุตสาหกรรม “ทำหมาก” ในบ้านของคุณแม่ได้ยุติลง เนื่องจากต้องถูกเวนคืนที่สวนหมากสวนพลูทั้งหมด เพื่อประโยชน์ในทางราชการ และในคราวเดียวกัน อนามัยของคุณแม่ก็ปรากฏว่าเริ่มทรุดลง นายแพทย์ซึ่งรักใคร่กันนับถือกัน มีคุณหลวงบริบาลเวชกิจ ท่านขุนอนุวัตร เวชกิจ และพันโท นายแพทย์ ชิน เสรีบุตร ได้กรุณาช่วยเหลือทำการรักษา พร้อมด้วยพยาบาล และการปฏิบัติจาก

บุตรหลานตลอดมาด้วยดี แต่เนื่องด้วยอายุของคุณแม่เข้าในเขตชราภาพอันสมบูรณ์แล้ว กำลัง
ต้านทานโรคาพยาธิย่อมลดน้อยลงตามลำดับ ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๙๒ ปรากฏว่ามีเนื้องอกในลำไส้
และมีทางเดียวที่จะให้มีชีวิตต่อไปได้ ก็โดยกระทำการผ่าตัด ซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยอย่างยิ่งสำหรับคน
อายุปุนคุณแม่ แต่ด้วยความสามารถของนายแพทย์ อุดม โปษกฤษณะได้ทำการผ่าตัดคุณแม่ที่
โรงพยาบาลศิริราชเป็นผลสำเร็จ ในระยะ ๗-๘ เดือนแรกอาการดีเกือบเป็นปกติ อยู่ชมลูกหลานและ
เล่นมาได้ แต่แล้วอาการก็กลับไม่ดีขึ้นอีกกลับทรุดลง จนเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๙๓ คุณแม่ก็ถึง
ลูกหลานเล่นของคุณแม่ไป โดยไม่กลับมาอีกได้ต่อไป

คุณแม่นับได้ว่าเป็น “แม่แก้ว” ของลูกๆ และการที่ละโลกนี้ไป หากมีโลกปรกติสุข คุณแม่คงไป
อยู่ที่โลกนั้น ตลอดชีวิตของคุณแม่ คุณแม่สมควรได้รับความชมเชย นอกจากได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างดีอัน
แม่ควรปฏิบัติแก่ลูกๆ จนลูกคนสุดท้ายต้องมีอายุ ๕๐ ปีแล้ว และลูกทุกคนก็อยู่ในระดับสุขสมบูรณ์อันควร
แก่อัตตะภาพ คุณแม่ได้ทำคุณงามความดีตลอดมา ซึ่งทุกคนที่รู้จักมีอาจปฏิเสธได้ แม่จะมีงาน
อุทิศธรรมในบ้านและการครองบ้านภายหลังคุณพ่อวายชนม์แล้วอยู่เต็มมือ ก็ยังปลีกตัวออกไป
ปฏิบัติธรรมอยู่ที่วัดเทพศิรินทร์ ในสำนักสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ ต่อมาเมื่อสังฆารอ่อนแอลง ก็
เพียงแต่ปฏิบัติธรรมอยู่ตามวัดใกล้บ้าน มีวัดหงษ์รัตนารามเป็นนิจทุกวันอุโบสถ นอกจากทางศาสนา
คุณแม่ก็พยายามทำตนให้เป็นประโยชน์แก่หมู่คณะช่วยเหลือคำจุนผู้ต้องการช่วยตามควรตลอดมา

ในงานทำศพคุณแม่ครั้งนี้ พร้อกันเห็นควรจัดมีหนังสือช่วยเป็นวิทยาทานและสมนาคุณผู้มี
พระคุณ น.ส. เนื่องน้อย ชูโต ได้แต่ง พระร่วงคำฉันท์ ไว้เรื่องหนึ่ง ได้เคยถวายเสด็จในกรมหมื่นพิทยา
ลงกรณ ให้ทอดพระเนตรแต่เมื่อยังมีพระชนม์อยู่ทรงพอพระทัย และได้ทรงพระกรุณาประทานคำ
ตำหนิและคำอธิบายบางประการ จึงเห็นกันว่าหนังสือนี้น่าจะเหมาะสม โดยเฉพาะที่ลูกคนสุดท้ายของ
คุณแม่เป็นผู้แต่ง จึงได้จัดการพิมพ์ขึ้นช่วยในงานศพวันนี้ หากคุณแม่มีญาณวิทิใดจะทราบได้แล้ว
คงจะโสมนัสยิ่ง

บ้านซอยเจริญพาสันฝั่งเหนือ

ธนบุรี

วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๙๔

ประวัติคุณหญิงผาดอาหารบริรักษ์ ชูโต

เขียนโดย น.ส. เนื่องน้อย ชูโต (ธิดาคุณหญิงผาด)

จากหนังสือพิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ ณ วัดไตรมิตรวิทยาราม

เมื่อวันพุธที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๙๔